

УДК: 631.115.11.009.11

Войничка Л.Й., асистент©
ЛНАУ, м.Дубляни

ОСОБИСТІ СЕЛЯНСЬКІ ГОСПОДАРСТВА У ФОРМУВАННІ КООПЕРАТИВНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Сьогодні, власне, особисті селянські господарства забезпечують продовольчу безпеку держави в умовах економічної кризи. У статті досліджується економічна доцільність особистих селянських господарств у формуванні кооперативних організацій та функціональні перспективи їх розвитку.

Ключові слова: селянство, особисті селянські господарства, продовольча безпека, економічна криза, кооперативні організації, державна підтримка.

Вступ. Аналізуючи історію нашої держави, можна стверджувати, що селянство впродовж усього часу було і є годувальником свого народу. Саме земля цілеспрямовано і безваріантно зробила українців хліборобами. Український селянин змушений був усвідомлювати, що його хліборобство від Бога – чи не остання можливість вижити самому чи зберегти свій рід [1]. А що ж сьогодні?

З цього приводу дуже вдало висловлюється В.В.Юрчишин: «Замість того, щоб селянство, нарівні з державою, було одним з основних суб'єктів аграрних перетворень, воно поставлено в умови об'єкта прикладання до нього недосконалих за формою і далеко не найкраще організованих аграрних перетворень. При чому перекинувши на його плечі ручну працю, виробництво двох третин і більше продукції сільського господарства, держава не зробила ні найменшого пороку, щоб допомогти йому у цьому» [2].

Так, сьогодні в Україні основними виробниками сільськогосподарської продукції є особисті селянські господарства. Члени особистих селянських господарств є особами, які забезпечують себе роботою самостійно і відповідно до Закону України «Про зайнятість населення» належать до зайнятого населення за умови, що робота в цьому господарстві для них є основною [3]. Саме тут мобілізуються основні фінансові і трудові ресурси селян.

Матеріали і методи. Вчені ведуть багато дискусій про безперспективність існування особистих селянських господарств, адже розвивати сільське господарство і підвищувати його ефективність означає укрупнювати сільськогосподарські підприємства. Але вони існують, і стали найбільш масовою і гнучкою формою господарювання.

У ситуації, що склалась, автор вважає доцільним розглядати особисті селянські господарства як рівноправну форму господарювання і дати поштовх для її розвитку, а не розцінювати як тимчасовий вид діяльності, і, власне, такий

розвиток він вбачає у створенні самими селянами повністю контрольованих ними кооперативних організацій. А важливу роль тут повинна відіграти цілеспрямована діяльність держави.

Результати дослідження. Згідно із статистичним збірником «Сільське господарство Львівщини у 2008 р.» у користуванні особистих селянських господарств налічувалось 799,0 тис.га сільськогосподарських угідь, у тому числі 519,2 тис.га ріллі. У структурі посівних площ на зернові припадало 37,0%, картоплю – 28,3%, кормові культури – 27,1%.

За останні роки спостерігається зниження показників діяльності селянських господарств. У 2008р. обсяги виробництва сільськогосподарської продукції порівняно з 2000р. зменшилися на 225,6 млн.грн., або на 6,3%. Це відбувається за рахунок зменшення обсягів виробництва продукції тваринництва – на 16,0%. Деякі вчені говорять, що особисті селянські господарства уже вичерпують свої можливості. Автор дозволить собі не погодитись, особливо в умовах так званого «курячого», «свинячого» грипу.

У 2008р. селянськими господарствами Львівської області було зібрано 42,6% зернових культур, 21,7% - цукрових буряків, 97,4% - картоплі, 93,4% - овочів, 98,8% - плодів та ягід; вироблено – 65,9% м'яса (в забійній вазі), 96,8% - молока, 76,5% - яєць. Всього ж цими господарствами було вироблено 73,8% всієї валової продукції сільського господарства області, у тому числі рослинництва 80,4%, тваринництва 76,1%. Можна зробити висновок, що на плечі особистих селянських господарств покладено вирішення проблеми забезпечення продовольчої безпеки області. Але існують й інші реалії, а саме: селяни зустрічаються з великими труднощами під час збуту продукції, відсутня система яка б дозволяла індивідуальним виробникам реалізовувати продукцію на справедливих умовах, забезпечуючи вимоги споживачів; невідповідна система матеріального, технічного обслуговування; відсутня необхідна виробнича і соціальна інфраструктура. Вчені вже сьогодні б'ють на сполох, щодо катастрофічної демографічної ситуації на селі. Соціальні фактори даються в знаки: відсутність належних умов праці, побуту, необхідних об'єктів охорони здоров'я, освіти, культури. Де вихід ?

Автор погоджується із думкою багатьох вчених, що найбільш ефективним буде створення самими селянами повністю ними контрольованих кооперативних організацій. Але світовий досвід свідчить, що кооперація рідко виникає сама по собі. Для успіху потрібне організаційне підґрунтя, яке б дало певний поштовх. Важливу роль тут може відіграти цілеспрямована діяльність держави. Так, саме держава, повинна сприяти формуванню кооперативної системи. За визначення відомого американського дослідника кооперації Девіда Бартона, принцип кооперації – це верховне правило керівництва, загальна основоположна істина, всебічний і універсальний порядок, що відображає особливі цілі та унікальність кооперативної форми бізнесу. Специфіка його полягає у тому, що функціонуючи в якості інтегрального зв'язку між окремими господарськими суб'єктами, кооператив не може мати власних інтересів поза інтересами тих, заради кого він створюється, не може діяти у напрямках, які б були не вигідні цим суб'єктам, повністю належить їм і контролюється ними,

дозволяючи своїм членам додаткові економічні переваги[4]. У Законі України «Про кооперацію» кооператив розглядається як юридична особа, утворена фізичними та (або) юридичними особами, які добровільно об'єдналися на основі членства для ведення спільної громадської та іншої діяльності з метою задоволення своїх економічних, соціальних та інших потреб на засадах самоврядування. Виділимо фактори, що спонукатимуть сільськогосподарських товаровиробників (тут автор має на увазі особисті селянські господарства) кооперуватися: вигода від участі у великих за обсягом ділових операціях, уникнення конкуренції між собою, використання професійного менеджменту; можливість отримати прибутки не лише від виробництва, а й від подальших стадій руху виробленої ними продукції у межах маркетингового ланцюга певного товару; вихід на ринки збуту, постачання і послуг. Крім цього кооперативне господарювання у своїй суті має соціальну спрямованість, а саме зміцнення соціальної інфраструктури і культурно-побутової сфери. Отже, Україні потрібна вдала державна політика у цьому напрямку, яка б дала селянину можливість працювати собі на користь та державі.

Сучасний досвід і наукові дані підтверджують, що кооперація виконує не лише антикризові функції, а й має суттєве значення навіть в умовах нормально функціонуючої ринкової економіки. Цим зумовлюється стратегічне значення розвитку кооперації у сільському господарстві як важливого напрямку ефективного формування ринкових відносин в аграрному секторі.

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 11 лютого 2009р. №184-р було схвалено Концепцію Державної цільової програми підтримки розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів на період до 2015 року. Метою Програми є удосконалення організаційно-правових та економічних умов формування інфраструктури сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, забезпечення доступу особистих селянських господарств та фізичних осіб, які займаються сільськогосподарським виробництвом до аграрних ринків та підвищення рівня добробуту і зайнятості населення .

Фінансування Програми здійснюється за рахунок коштів державного бюджету в межах бюджетних призначень, передбачених на відповідний рік, коштів особистих селянських господарств та фізичних осіб – сільськогосподарських товаровиробників, залучених інвестицій та інших передбачених законодавством джерел [6].

Початок добрий, та постає питання, чи знайде новий Уряд кошти на реалізацію цієї Програми.

Висновки. Сьогодні в Україні основними виробниками сільськогосподарської продукції є особисті селянські господарства. Саме тут мобілізуються основні фінансові і трудові ресурси селян.

Особисті селянські господарства зустрічаються з великими труднощами під час збуту продукції; невідповідна система матеріального, технічного обслуговування; відсутня відповідна виробнича і соціальна інфраструктура.

Автор погоджується із думкою багатьох вчених, що найбільш ефективним буде створення самими селянами повністю ними контрольованих

кооперативних організацій. Принцип кооперації – це верховне правило керівництва, загальна основоположна істина, всебічний і універсальний порядок, що відображає особливі цілі та унікальність кооперативної форми бізнесу. Важливу роль тут може відіграти цілеспрямована діяльність держави. Так, саме держава, повинна сприяти формуванню кооперативної системи. Кооперативна ідея повинна стати однією з базових ідей аграрної політики держави.

Література

1. Паламар А. Дух української нації. Звідки він береться і на що переводиться // Культура і життя. – 2009.- 15 квіт.
2. Юрчишин В.В. До проблеми невідповідності суспільної долі сучасного вітчизняного селянства віковичним надбанням історично-селянського роду України// Економіка АПК. – 2010. - №1 - С.110-123.
3. Закон України «Про особисте селянське господарство». Відомості ВРУ .- 2003. - №29 - С.232.
4. Блок Р., Гончаренко В.В., Іванова Н.А. та ін. Сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи // Практ. посіб. - К.: Урожай. – 2001. – 288с.
5. Про схвалення Концепції Державної цільової програми підтримки розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів на період до 2015 року.// Офіційний вісник України. - № 14 – 2009.- 11 лют.

Summary

At present time just personal peasant economies protect food security in the condition of economic crisis. In this article observed economic expediency of personal peasant economies in the system of cooperation, functioning perspectives of their development.

Key words: *villagers, personal peasant economies, food security, economic crisis, the system of cooperation, power support.*

Стаття надійшла до редакції 3.03.2010